Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 66 (6827). 1989 сыл. Бэс ыйын 3 күнэ. СУБУОТА. Сыаната 3 харчы.

ОРОЙУОН БААҺЫНАЛАРЫГАР

Совхоздарга бэс ыйын 2 күнүнээҕи туругунан 2300 гектарга туорахтаах, 1977 гектарга сүөһү аһылыга буолар культуралар ыһыллыннылар. Субурускай аатынан совхозка 20 гектарга, оттон Эрилик Эристиин аатынан совхозка 10 гектарга хортуоппуй олордуллунна. Бу күнүнээҕи туругунан туорахтаах культураны ыһыы 83,4 бырыһыан, сүөһү аһылыга буолар культуралары ыһыы 63,3 бырыһыан, оттон хортуоппуйу олордуу 27 бырыһыан толорулуннулар.

Сүөһү аһылыга буолар культуралары ыһыы Карл Маркс аатынан уонна Субурускай аатынан совхоздарга иккис болдьоххо ыһаларыгар сибээстээн ыһыахтар ааһыахтарыгар диэри тохтотулунна. Ыһыы үлэлэрэ «Чурапчы», Эрилик Эристиин аатынан уонна «Мүгүдэй» совхоздарга салгыы ыытыллаллар.

Ийэ айылҕаҕа — истиҥ сыһыаны

ССКП XXVII съеһэ: «Биһиги инникибитигэр айылҕаны харыстыыр уонна кини ресурсаларын табыгастаахтык туһанар соруk сытыытык турар»,— диэн бэлиэтээбитэ. Ити биһиги республикабытыгар, оройуоммутугар эмиэ быһаччы сыһыаннаах. Быстахтык ыллахха, республикаҕа балык саппааһа аҕыйаата, 4 көрүҥ букатын эстэр кутталланна. Олус ньирээйи, намчы оттоох-мастаах туундараҕа кини харыстааһына туһунан эмиэ улам үгүстүк кэпсэтэр буоллулар.

ССКП КК уонна ССРС Министрдэрин Совета 1987 сыллаахха тохсунньу 1 күнүгэр «Дойдуга айылҕаны харыстааһын дьыалатын тосту уларытыы туһунан» уураахы ылыммыттара. Ону олоххо киллэрии биир көстүүтүнэн республикаҕа айылҕаны харыстааһыныгар айылҕа харыстабылын 28 оройуоннааҕы уонна 3 территориальнай комитеттара тэриллиннилэр. Кинилэр сылларынан салгыны, ууну, тыаны уонна сири харыстыыр дьаһаллары олохтооһун, толоруунуу ирдээһин буолар. Оттон оройуоҥҥа итинникэ утары турар чахчылар аҕыйаҕа суохтар.

Оройуон олохтоохторун барыларын долгутар биир сытыы проблеманан иһэр уунан хааччыллыы боппуруоһа буолар. Оройуоҥҥа өй-санаа барыта Лена биитэр Амма уутун бырахтарыыга охтон, үрэхтэр, күөллэр ууларын харыстааһыттан тэйиччи турар. Ханнык хааччыстыбалаах уунан туһаны олорорбутун да билбэппит. Онон республикатааҕы кини лабораторияҕа сайаапкалаах совхоздар кини уһаайбаларын, оройуон кинини олохтоохторо туһанар ууларын анализын быһаартарар наада. Инники, ууну буортуур бары объектары,— холобур, Чурапчы сэлиэнньэтигэр дьон олорор бастакы уонна иккис кварталларын, оскуола, кини балыыһа объектарын — хонтуруолга ылыахха. Ырааһырдыы сиэ-хото ыытыллыбат буолан, кир-хах сааскы халаан уутун кытта күөлгэ, үрэххэ кутуллар. Итини боппуута кыһалаах дьаһаллар ылыллаллара уолдьаста. Уулуссаларга, дьиэлэр тастарыгар (холобур, дьон олорор бастакы, иккис кварталларын, Ленин уулуссатын 18, 20 №№-дээрдээх дьиэлэрин тастарынааҕы) баар сытыйбыт уулары чугастааҕы күөлгэ суох оҥорор туһунан толкуйдуоххха.

Оройуон сүрүн баайынан-дуолунан сир уонна ойуур буолаллар. Оттон кинилэри туһаныы эмиэ быстар мөлтөх. Лесхоз салаатата майы кодьүүстээхтик туһаныыга, деляннаны ыраастааһыныгар дьиҥнээх ирдэбилин хонтуруолу олохтоокко кэлэ. Саҥата-иҥэтэ суох ыстарааптаан, бэрт иллэохтик олордо. Бу көннөрүллүөн, РСФСР Тыаҕа кодекаһын ыстатыйаларын ирдэбиллэрин толорор эбээһинэс хас биирдии гражданинтан, тэриллэттэн ирдэниллиэн наада. ОАПХ землеустроителэ Д. Д. Лазарев сири туһаныыны хонтуруоллуур государственнай инспектор буолар дуоһунаһыгар тосту эрэйиллэрэ эрэйиллэр.

Маны бэлэмниир, суолу оҥорор, тутууну ыытар тэрилтэлэр буорту оҥорбут сирдэрин булгуччу чөлүгэр түһэриэхтээхтэр. Үлэни ыытыах иннинэ экологическай экспертиза түмүгэ ылыллыахтааҕа эмиэ эбэһээтэлэнэй.

Хас биирдии тэрилтэ 2000 сылга диэри суоттаан экологическай балаһыанньаны көннөрөр дьаһаллары ылыныара кэм кордебулунэ буолла. Итиниэхэ аахан сыл ахсын үп көрүллэрэ ситэһиллиэхтээх. Быстахтык ыллахха, котельнай хаһаайыстыба күлэ кини сэлиэнньэни бүтүннүүтүн туһуйарын бары көрөбүлэ сылдьабыт. Оттон итини суох оҥорор дьаһаллар аһара бытааннык олохтоноллор. «Якутскомунэнерго» (начальнига И. П. Тимофеев) салаатата итиниэхэ үлэни ыытара эрэйиллэр.

Оройуоҥҥа биир да совхозка ядохимикаттары, минеральнай уоҕурдуулары харайар аналлаах ыскылааттар суохтар. Холобур, «Чурапчы» совхоз минеральнай уоҕурдууну тонна аҥара гексохлораны кытта бииргэ харайан олорор. Карл Маркс аатынан, Эрилик Эристиин аатынан совхоздар саппаас чаастары уурар ыскылааттарыгар харайаллар.

Быһата, оройуоҥҥа экологическай боппуруос сытыытык турар. Улуруу сылларынан ааттанар кэмҥэ эргиллэн көрбөтөхпүт, болҕомтоҕо ылбатахпыт олохпутугар улам дьайар буолан иһэр. Онон маныаха туһааннаах бары тэрилтэлэр үлэлэрин сүрүннүөхтээх. Айылҕа харыстабылын оройуоннааҕы комитетын үлэтин кылгас болдьоххо сүһүөҕэр туруоран, күүһүгэр киллэрэргэ көмөлөһүөххэ, бэйэ эбээһинэһигэр саҥалыы өйүнэн-санаанан салайтаран сыһыаннаһыахха.

ССРС НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАРЫН СЪЕҺИГЭР

МОСКВА. (ССТА). Ыам ыйын 31 күнүгэр Кремльгэ ССРС народнай депутаттарын съеһэ алтыс күнүн үлэлээтэ. ССРС ис уонна тас политикатын сүрүн туһаайыыларын туһунан боппуруоһу эрдэ саҕалаабыт дьүүллэһиин салҕанна. Бэйэлэрин быыбардааччыларын наказтарын толорон, депутаттар съезкэ саамай сытыы, саамай тирээн турар суолталаах проблемалары туруораллар.

М. С. Горбачев дакылаатыгар дойдуга бара турар уустук уонна биир тэҥэ суох процестар ырытыллыыннылар диэн тыл этээччилэр бэлиэтээтилэр. Дойдуга экономиканы норуот социальнай наадыйыыларыгар туһулааһын тыыннаах процеһа саҕаланна. Холобур, үс кэнники сылга олорор дьиэни тутуу сыллааҕы орто кээмэйэ ааспыт сыллааҕы пятилетканы кытта тэҥнээтэххэ 15 бырыһыанынан улаатта, советскай дьоннор 900 тыһ. нэриҥэ эбии квартиралары ыллылар.

Ол эрээри, диэтилэр депутаттар, маннык тэтим астыннарбат, маннык тэтиминэн 2000 сылга олорор дьиэ проблематын быһаарар кыахпыт суох. Оттон бэлиэтээммит программа, региональнай тэҥ буолууну тутуһан туран, толоруллара булгуччулаах. Олорор дьиэ ханнык эрэ ураты дууннарга мунньуллубакка, дойду бүтүннүүтүн үрдүнэн тарҕанан тутуллара эрэйиллэр.

Кэнники пятилеткалар усталара аан бастаан норуот наадыйар табаардарын оҥорон таһаарыы үүнүүтэ иккис сылын промышленность бүтүннүүтүн сайдыытын биллэ-көстө куотан иһэр. Ол эрээри наадыйыыны толуйар рынок сүрүннээ илик. Араас буолар-буолбат дефициттэр дьонноор астыммат буолуулларын үөскэтиэхтэрин үөскэтэллэр.

Үөскээбит быһыы-майгы биричиннэлэрин ырытан туран, тыл этээччилэр хаһаайыстыбаннай политикаҕа дьоһуннаах алҕастары критикалаатылар. Капитальнай тутууга ситэриллибэтэх үлэлэр үксээн иһэллэр, бүтэһиктээх түмүктэр үлэ толобуругэр фондатын кытта сөп түбэһиспэттэр. Хаһаайыстыбаннайа суох буолууттан, үлэ дьиссипилинэтэ мөлтөөбүттэн сүтэриилэрбит өссө даҕаны сүүнэ үгүстэр.

Уопсай түмүк маннык тумуллар: радикальнай экономическай реформаны олоххо киллэриитэ, хаһаайыстыба бары сүһүөхтэрин толору хаһаайыстыбаннай ахсааныгар уонна бэйэни үбүлээниигэ киллэриитэ суох экономиканы боҕорготор кыаллыбат. Ол эрээри баччааҥҥа диэри реформалары олоххо киллэриигэ утума суох буолуу, сээбэҥнээһин, аҕарыгар тиэрдии үгүс түбэлтэлэрэ таһаарыллаллар диэн депутаттар чорботон бэлиэтээтилэр.

Съезкэ маннык сыыппара ааттанна: дойдуга 40 мөлүйүөнтэн тахса намыһах дохуоттаах дьоннор олороллор. Билиҥҥи уустук үп балаһыанньатын аахсыбакка бу проблеманы төһө кыалларынан түргэнник быһаарыахха наада. Бу туһаайыыга ылыллыбыт дьоһуннаах дьаһаллар ортолоругар сотору бырайыага бүттүүн норуот дьүүллэһиитигэр таһаарыллыахтаах пенсия туһунан сокуон бырайыагын ылыыны, социальнай эйгэҕэ проблемалары быһаарыы интэриэстэригэр ресурсалары хаттаан үллэрии буолаллар. Быстахтык ыллахха, кэлэр икки сылга ситэриллибэтэх тутуу суумаһын 40-50 миллиард солкуобайынан сарбыйдахха, бу пенсиялар тустарынан сокуону киллэрэргэ, кыра хааччыллыылаах дьиэ кэргэттэргэ наадалаах үбү чорботорго сөп буолуоҕа.

МОСКВА. (ССТА). Бэс ыйын 1 күнүгэр ССРС народнай депутаттарын съеһэ ССРС ис уонна тас политикатын сүрүн туһаайыыларын туһунан боппуруоһу салгыы дьүүллэстэ. Үгүс депутаттар этиилэригэр дойду салгыы сайдар суолларын туһунан чуолкай өйдөбүлү үөскэтэргэ дьулуур көстөр.

Араатардар, бастатан туран аграрнай секторга үлэлээччилэр, тыа сиригэр экономическай сыһыаннары уларыта тутуу, хаһаайыннааһын саҥа усулуобуйаларыгар көһүү ыарахаттарын тустарынан эттилэр. Бүгүҥҥү балаһыанньа аймах ыарахан балаһыанньатын, административнай ыгар-түүрэр система улахан туорайдаһар функцияларын, дэриэбинэ материальнай-техническэй ортутун мөлтөхтүк хааччыллыбытын, тыа хаһаайыстыбатын техникатыгар сыана хаһан да буолбатаҕын курдук үрдээбитин, о. д. а. тирээн турар суолталаах проблемалар тустарынан эттилэр.

Тыа сирин материальнай-техническэй базатын уонна кини инфраструктуратын түргэн тэтиминэн сайыннарар туһугар норуот хаһаайыстыбатын бүтүннүүтүн туһаайар наадалааҕа тоһоҕолонон бэлиэтэннэ. Бу судургута суох хардыы: норуот хаһаайыстыбатын атын комплекстарын программатын биллэ-көстө сарбыйарга тиийиллиэҕэ.

Аграрник депутаттар бөлөхтөрө съезкэ ыҥырыы киллэрдэ. Бу докумуоҥҥа дьон-сэргэ кураанах маҕаһыыннартан, бүтэр уһута биллибэт дефициттэртэн уонна уочараттартан сылайбыттарын туһунан этэллэр. Өскөтүн баайынайга ыарахан буоллаҕына, дойдуга бүтүннүүтүгэр ыарахан буолар. Маны биһиги бэйэбит историябыт уонна аан дойдутааҕы история опыта бүтүннүүтэ бигэргэтэр.

Биһиги бу съезтэн саҕалаан, диэн этиллэр ыҥырыыга, суһаллык дойду экономикатын дэриэбинэ наадыйыыларыгар тосту эргитэри булгуччу модьуйабыт. Чугастааҕы аҕыйах сыл иһигэр дэриэбинэ олоҕун-дьаһаҕын куорат олоҕун-дьаһаҕын таһымыгар чугаһатыахха. Салҕанан бара турар бодоҥ промышленнай тутуулары, оборонаҕа, космоска, о. д. а. ааты-суоллу үрдэтэр бырайыактарга ороскуоту лаппа сарбыйыахха. Куораттар салгыы үүнэн иһиилэрин ачаатыахха, дойдуга урбанизацияны тохтотуохха. Босхоломмут үбү-харчыны, матырыйааллары, үлэһит күүһү баайынай дьиэтин-уотун уонна хаһаайыстыбатын тупсарыыга, суоллары, оскуолалары, балыыһалары тутууга биэриэххэ. Тыа сирин үлэһиттэрин бары категорияларын уонна куорат олохтоохторун пенсияларын, социальнай хааччыллыыларын тэҥниэххэ уонна тэҥнииххэ.

Ыҥырыыга ону тэҥэ тыа сирин тэҥнэрэ тардар тыа хаһаайыстыбатын уонна промышленнай бородууксуйа сыаналарыгар тэҥэ суох буолууну суох оҥоруохха. Сыана үрдээһиниттэн, о. д. а. волюнтаристскай токурутуулартан колхозтар уонна совхозтар киирбит иэстэрин сотуохха. Ыҥырыыга колхозтары ыһар туһунан лозунг сымыһата чорботуллан бэлиэтэнэр. Ол сир биир арендалыйа хаһааһыны хааччахтыырга тэҥниэх, ыҥырыыга сир реформатын төрдүттэн ытар туһунан модьуйуу этиллэр.

ССРС народнай депутаттарыттан Верховнай Совет бастайааннай органын — ведомстволартан ханнык да тутулуга суох бэйэтэ туспа рабочай аппараттаах баайынай аймах интэриэстэрин көмүскүүр аналлаах аграрнай боппуруостарга комитеты тэрийэргэ этии киллэриллиннэ.

Президиум этии киллэриитинэн съезд ССРС Верховнай Советыгар уонна кини туһааннаах комиссиятыгар, ССРС Министрдэрин Советыгар бу ыҥырыыны көрөллөрүгэр уонна быйыл күһүн ССРС народнай депутаттарын уочараттаах съеһигэр этиилэри официальнайдык киллэрэллэригэр сорудахтаата.

Депутаттарга Нагорнай Карабахскай автономнай уобаластан ССРС Верховнай Советын Национальностарын Советыгар быыбардар түмүктэрэ иһитиннэрилиннэ. Съезд НКАО-ҕа сыһыаннаах куоластааһын түмүктэрин бигэргэттэ уонна Национальностар Советтарын быыбарыгар счетнай комиссия боротокуолун бүтэһиктээхтик бигэргэттэ.

Ыам ыйын 31 күнүгэр киэһээҥҥи мунньахха съезд дьүүллэһиилэр боппуруоска уураах бырайыгын оҥорон таһаарарга анаан редакционнай комиссияны тэрийдэ.

1989 сыл муус устар 9 күнүгэр буолбут Тбилиси к. событиеларын кытта сибээстээх быһыыны-майгыны силиэстийэлиир комиссия састааба бигэргэтилиннэ.

БИРИИСТЭН ТҮБҮКТЭРЭ

Бэс ыйын бастакы күнүгэр, навигацияны тэрийиигэ оройуоннааҕы аналлаах комиссия представителэ биллэрбитинэн, Мындаҕаайыга Кыстык Кугда бириистэнигэр барыта 12 самоходнай баржа тигистэ. Олортон сорохторо сүөкэнэ тураллар.

Райпотребсоюз сакаастаабыт табаардардаах 4 баржа кэлбититтэн бурдуктаах бастакы баржа сүөкэнэн барда. Билиҥҥи кэнсэрбэлээх, миэбэллээх, иһиттээх-хомуостаах, о. д. а. суднолар таһаҕастара кытылга таһаарыллар. Куруусчуттар бириргэдалара сүннэнан тэрээһиннээхтик үлэлииллэр. Кинилэри хааччыйыы боппуруостара сөптөөхтүк быһаарыллаллар.

Ол эрээри навигацияҕа сыһыаннаах райсовет исполкомун туһааннаах быһаарыыта ситэтэ суох толоруллар. Ол курдук, билиҥҥи туругунан таһаҕаһы сүөкээһиҥҥэ былааннаммыт 130 куруусчут оннугар 77 үлэлии сылдьар. Оройуон кинилэнээҕи сорох үлэ коллективтара дьонноругун таһаҕаска киллэрбэккэ эбэтэр итэҕэс биэрэн олороллор. Оннуктарынан суолу тутар-оромуоннуур участак (начальнига В. Н. Евграфов), «Якутводмелиорация» ПМК-та (М. Н. Корякин), дизельнэй электростанция (С. А. Фуртатов), «Агротехснаб» (А. А. Шадрин) уо. д. а. буолаллар. Автотранспорунан хааччыйыыга биир оннук: былааннаммыт 26 автомашинаттан кытылга 13 эрэ киирэн таһаҕаһы ыскылаакка таһар.

«СО» корр.

✦ *ССКП райкомун III пленумун көрсө* ✦

БАРЫТА—СИР ХАҺААЙЫНЫТТАН

1983 с., «Мындаҕаайы» совхоз бастаан тэриллиитигэр, социальнай-экономическай сайдыытын итэхтээх проблемалар ордук сытыытык тураллара. Ол курдук, икки отделение электроэнергиятынан хааччыллыыта, суол-ииһэ, сибээһэ эгин адьас мөлтөх туруктаахтара. Аммаһыт сирин туһаҕа таһаарыы программатыгар сөп түбэһиннэрэн кэлин 5-6 сылга балачча үлэ ыытылынна. Республика правительствотын туһаайыы уураахтарын көрүллүбүт сүрүн үлэлэр билигин толоруллан иһэллэр. Ити кэмҥэ совхоз сүрүн фондалара 4,5 мөл. солкуобайтан 11,7 мөл. солкуобайга тиийдэ. Аҕардас «Бурхаанай», «Мөлүгэ», «Нуойаан», «Хатыҥ Күрүө», «Бочоҕоочу», «Көбдех», «Мындаҕаайы-I» уонна «Мындаҕаайы-II» нүөлсүтэр системаларын тутууга 4,5 мөл. солк. үп туһанылынна. Хаһаайыстыбаҕа үрдүкээн 5,5 мөл. солк. суумалаах капитальнай тутуу ыытылынна.

Быраҕыллан сылдьыбыт Хахыйах бөһүөлэгэ билигин чөлүгэр түһэриллиннэ. Совхоз таас тутууга киирэн иһэр. Ол курдук, таас детскомбинат, баанньык тутуулара ыытыллаллар, квартальнай котельнайдар баар буоллулар. Сулҕаччы—Мындаҕаайы уонна Мындаҕаайы—Мырыла үрдүк күүрүүлээх электролиниялар үлэҕэ киллэриллиилэрэ биһиэхэ улахан суолталанныллар. Государство улахан көмөтүнэн базаны бөҕөргөтүүгэ атын даҕаны билләр-көстөр уларыйыылар баллыгэлинниилэр.

Ол эрээри, совхоз сүрүн фондалара 3 төгүл улааппыттарын үрдүнэн, бородуукуйаны оҥорон таһаарыыбыт кээмэйэ киһини астыммарбат диэн быһаччы этинэхпит наада. Үүт оҥорон таһаарыыбыт кыратык улаатан эбит буоллаҕына, оччо государство саҥаһа, холобур, былырыыҥҥы ылыйан толоруллубата.

Билиҥҥи иннибитигэр ханнык сүрүн соруктар тураллар дуу?

Хаһаайыстыбаһын саҥа ньымаларын олохтоон, үлэ оҥорумтуотун үүнүүтүн тэтимин түргэтэтиэхтээхпит. Билиҥҥи итэ көрдөрүү биир ынахха ортотунан сылга 4 тыһ. 787 солк. тэҥнэһэр, атыыһыт этэххэ 78 бырыһыан үүннэ. Оттон биир үлэһит орто хамнаһа итэ кэмҥэ 384 солк. эбиллэн сылга 3 тыһ. 694 солк. тиийдэ.

Биллэрин курдук, хаһаайыстыба идэтийиитэн быһыытынан элбэх сыллаах оттору эмиэ хото дьарыктанахтаах. Билиҥҥи тутуутунан 2 тыһ. 431 гектар иэннээх культурнай ходуһалаах. Сыл ахсын 30—50 тонна от сиэмэтин атыыга таһаарахтаахпыт. Волосенец сибирский, пырей ползучий, регнерия, костер безостый, донник белый, бэбэҕайдар курдук суортар үрдүк үүнүүлэрин ылыыны баһылыах тустаахпыт.

Билиҥҥи рабочайдарбыт сылга 3,5—4 тыһ. тонна сиилэһи туруктаахтык угар кыахтаахтарын дакаастаатылар. Маныаха туһаныллар илик ас кыахтар билигин даҕаны баарлар. Оччо үүтү биһиэр аһылык бу көрүҥүн ыаныыга кыстык устатын сөп буолар курдук хааччыйыы наада.

Совхозпут сылга 7-8 тыһ. тонна оту соҕотуопкалаатаҕына эрэ сүөһү бородуукуйаны биэриитин хааччыйыахпытын сөп. Ити соругу кыайар кыах баар.

Бурдугу үүннэриигэ өбүгэлэрбит үтүө үгэстэрин тилиннэриэхтээхпит. Урукку өртүгэр гектартан ортотунан 3-4 центнер хомуллар эбит буоллаҕына, билигин көрдөрүү 20-21 центнергэ тиийдэ. Оҕуруот астарыгар саҥаастар эмиэ толоруллаллар.

Итинник ситиһиилэр сиргэ хаһаайыны булуу, сиргэ дьиппиэхтик эргиллии суотугар эрэ баар буоллулар диэн этиэхтээхпин. Оччо бу дьылларга салгыы үтүмнаахтык үлэлиир сорудахтаахпыт. Бибилиэ бурдугу үүннэриигэ Г. Д. Николаев, оттооччуга А. А. Ноев, Н. Г. Федоров, С. Т. Николаев, Н. И. Николаев, элбэх сыллаах оту үүннэриигэ Д. М. Ноев, биллэһэ С. Н. Каммеев, оҕуруотчут А. А. Слепцов уо. д. а. курдук сири тапталлаах дьиэннээх арендатордар наадалар. Аренда сүрүн принциптэрэ «киһилэбит бурдугуҥа хайаан да ааҕан», билигин киириигэ сыллааҕы практикабыт көрдөрдө диэн саныыбын. Оҕу тэҥэ чахчы инициативалаах лидер баар буоллуута бэйэ-бэйэни өйдөһөр туруктаах коллектив үөскээһиннигэр улахан оруоллаах эбит. Оннук дьон хайдах даҕаны үрдүк көрдөрүүлэрэ ситиһэллэр. Совхоз партийнай тэрилтэтэ бу өртүгэр үлэни салгыы ыытар. Кадр—тутаах боппуруос.

Билиҥҥи сүөһү иитиитигэр, сорох атын салааларга арендаҕа киириини эмиэ саҕалаатыбыт. Ол курдук, арендатордар А. Н. Христофоров («Юность»), С. Д. Петров («Сардаана»), Б. К. Александров («Булгуннях»), А. Е. Ядрихинскай (Сапааҕ От) В. В. Игнатьев (Кыстык Күгда) ыанньыкка, С. Д. Осипов сылгыга, Е. Е. Аммосов бытархай блок сыахтарыгар хаһаайыныаһын саҥа ньыматыгар киирдилэр. Оҕу тэҥэ Хахыйах отделениета эти уонна үүтү оҥорууга чугастааҕы сылларга бэйэтин ыйааһыннаах тылын этиэҕэ диэн эрэнэбит. Бу коллективтар тутулуга суох буолуулары, бэйэлэрин бэйэлэрэ эрэ салайыыларын ситиһэхтээхпит. Салайааччылара, бары чилиэннэрэ аадар-суоттуур буола үөрэниэхтээхтэр. Оҕуоха бастаан утаа экономистар, бухгалтердар, атын специалистар көмөлөрүн тэрийиллиэхтээх.

Совхозка дохуоту киллэрэр уонна таас тутуу матырыйааллардарынан хааччыйар коллективынан бытархай блоктары оҥорор сыах буолуохтаах. Маныаха технологияны баһылаабытахтаах, сылы эргиччи үлэлиир стационарнай полигон тэрийиэхтээх. Бынята, бэйэтэ кирпичэй заводка кубулуйуохтаах уонна 200 тыһ. устуука кыамталаах буолуохтаах, сылга 400 тыһ. солк. киниэхэ валовой дохуоту киллэриэхтээх.

Чугастааҕы сылларга совхоз барыстаахтык үлэлиир хаһаайыстыбаҕа кубулуйар кыахтаах дуо? Кыахтар баллар диэхтээхпит. Быйыл—эһиил производственнай салгалы бааһыналар биллэрин, оҥор бородуукуйаны оҥорон таһаарыыны үрдэтэн суоттарыгар 3 мөл. 350-ча тыһ. солк. валовой дохуоту киллэриэххэ сөп. Онтон 4 мөл. солк. кирбиини көрүөхтээхпит. Оҕуоха Хахыйах отделениета сылга 250—300 тонна үүтү, туһааннаах сыахтар 40—50 тонна элбэх сыллааҕ оттор сиэмэлэрин, 100—150 тыһ. устуука блогу, карьернай хаһаайыстыба 20—30 тыһ. кубометр гравийы, кумаҕы, отчуттар 1—1,5 тыһ. тонна оту атыылыыр буолалларын хааччыйыахтаахпыт. Совхоз хас биирдии рабочайа сылга ортотунан 7—8 тыһ. солк. бородуукуйаны оҥорон таһаарыыта наада. Отчотугар «Мындаҕаайы» совхоз сылга 2—2,5 мөл. солк. барыс ылар толору кыахтаах.

Барыстаахтык үлэлээһин, биллэн турар, совхоз рабочайдарын социальнай ирдэбиллэрын ордук толоруутун хааччыйар кыаҕы биэриэҕэ. Оҕу хаһаайыстыбаннай ахсаан көрүҥнэрин туһанан үлэлээччилэр өйдүүллэрэ улахан суолталаах. Билигин даҕаны бастын арендатордарбыт оннукка итэҕэйдилэр. Киниэр партия саҥалыы аграрнай политикатын быһаччы олоххо киллэриигэ пионердарынан буолаллар. Оннук дьоҥҥо—киэҥ суол!

В. ЧИЧИГИНАРОВ,
совхоз директора,
ССКП райкомун
чилиэнэ.

КИНИГЭЛЭР ТӨННӨЛЛӨР

Чурапчы салаадыатыгэр А. С. Пушкин аатынан Якутскайдааҕы республиканскай научнай библиотека коллектива «Анал харайыыттан төннүбүт кинигэлэр» диэн быыстапканы көрдөрүүнү тэрийдэ.

Манна барыта 100-тэн кинигэ, ол иһигэр партия, правительство урукку биллэр-көстөр деятеллэрин Бухарин, Зиновьев, Рыков, Крыленко уо. д. а. үгүс үлэлэрэ, көрдөрүллээлэр.

«Троцкистар — хоруот өстөөхтөрө», «Успуйуоннарга уонна Ийэ дойдуну таҥнарааччыларга аһыныгас буолар табыллыбат», «Государственнай уонна партийнай аппараты ыраастааһын» кинигэлэр билиҥҥи историябыт биир кэрчигин көрдөрөллөр.

Саха сиригэр сыһыаннаах кинигэлэртэн П. А. Ойуунускай «Ойуунуҥ түүлэ» бастакы тахсыыта, Өксөкүлээх Өлөксөй «Майгаарыта», билиҥҥи биир дойдулааахпыт Бииллии «Охсуһуубут уоттара» кинигэтэ, Г. В. Ксенофонтов «Ураанхай сахалар», «Ойууннар тустарынан номохтор уонна кэпсээннэр» научнай үлэлэрэ, о. д. а. баллар.

Бу кинигэлэр уонна киниэр автордара туох ханнык дьылҕаламмыттарын барыҕ билэбит. Билиҥҥи аһаҕастык кэмигэр бу кинигэлэр исторический, культурнай, научнай, ус-уран сыаннастара саҥалыы харалыһан ыраыллар. Оччо билиҥҥи эмиэ бэйэбит кулааһытын кытыннарар эбээһинэстээхпит.

М. МАКАРОВА,
А. С. Пушкин аатынан Якутскайдааҕы республиканскай научнай библиотека үлэһитэ.

Снимоктарга: библиотека үлэһитэ М. Макарова малдьыттарга кинигэлэри билиһиннэрэр; бу баллар ааҕааччыга төннүбүт кинигэлэр.

П. Окопешников фотота.

Бааһынаны өҥөйө иликтэр

Сааскы хонуу үлэлэрин идеологическай хааччыйыы соруктарын туһунан ааҕаллаах боппуруос ССКП райкомун туһааннаах отделыгар өссө муус устарга көрүллэн турар.

Хомойуох иһин, бороҕ сирдэргэ бааһына үлэһиттэрин хааччыйыыга суолта бэриллибэт. Ыһыы бүтэн эрэр. Ол эрээри, холобур, оройуон киинигээҕи агиткультбригада хонуутааҕы отуугэ биирдэ да тахсыбакка олорор. Бу коллективы салайыахтаах культура үлэһитэ А. Н. Пудова транспорт суоҕар эрэнэр тэниэрэ тутах. Маныаха культура учреждениеларын маннааҕы сүбүөх партийнай тэрилтэ (секретара М. А. Никитина) кыһанара баара эмиэ көстүбэт.

ССКП КК кулун тутардааҕы (1989 с.) Пленума аграрнай секторы бары өртүнэн хааччыйыыны туһааррыта бодиэҥ дьаһаллары олоххо туурга быһаарбыт кэмигэр итинник сыһыаннаһыы сэмэлэнэн эрэ сөп. Хайа, сотору от үлэтэ саҕаланыа дии.

М. ДЬЯЧКОВСКАЯ.

БИБЛИОТЕКАРДАР СЕМИНАРДАРА

Соторутааҕыта Чурапчыга эдэр ыччаты кытта үлэ туһунан Лена илин эҥээринээҕи оройуоннар библиотекаларын үлэһиттэрин зональнай семинардарыгар республикатааҕы киин библиотекалартан, Амма, Алексеевскай, Уус-Алдан, Мэҥэ-Хаҥалас оройуоннарыттан барыта 60-ча специалист кыттыыны ылла.

Библиотека үлэһиттэрэ «Партия билиҥҥи политикатыгар олоҕуран библиотечнай үлэни уларыта тутуу соруктарын туһунан», «Төлөбүрдээх өҥөлөр», «Ыччаты информационнай-библиографическай хааччыйыы», «Үөрэнээччилэргэ кыраайы үөрэтиини пропагандалааһын», «Идэни талыыга деловой оонньуу» диэн темаларга лекциялары иһиттилэр, практическай занятиеларга кыттыылар.

«Төгүрүк остуолга» оройуоннар библиотекаларын үлэһиттэрэ ыччаты кытта үлэ саҥа көрүҥнэрин, формаларын хайдах киллэриллэрин кэпсээтилэр, үлэлэрин опытын билиһиннэрдилэр. Холобур, Мэҥэ-Хаҥаластан М. Ф. Аргунова ыччаттарга кэһэ саадьар ааҕар саалаһы үлэлээтэрин. «Туох? Ханна? Хаһан?» кулууп тэрилләрин. Уус-Алдантан А. Ф. Федорова «Знание» обществоны кытта холбоһон дискуссионнай кулууп тэриммиттэрин - уонна Культура дьиэтин кытта «90 мүнүүтэ» диэн информационнай-музыкальнай программаны ыыталларын кэпсээтилэр. С. Н. Игнатьева оҕолору кыра эрдэхтэриттэн саҥааларын этэ үөрэтиэххэ, библиотека үлэтигэр дискотеканы, видеосалону туһаныахха диэн санааны этэ, оттон Амматтан Т.Т. Александрова түс бэс билэр библиотекалаахтарга кинигэ аукционун тэрийиэххэ диэн этии киллэрдэ.

Семинарга Саха АССР Культуратын министрэ С. Е. Николаева кыттыыны ылла.

Семинар кыттыылаахтарыгар көрдөрөр дьаһал быһыытынан интернат-оскуолаҕа биир дойдулаахпыт олимпийскай чемпион Павел Пинигин «Олимпаҕа айан» кинигэтигэр ааҕааччылар конференциялара ыытыллынна. Конференцияҕа үөрэнээччилэр, учууталлар, тренердар, ыалдьыттар кыттыыны ыллылар. Спортивнай темаҕа айымньылардаах суруйааччы Е.П. Неймохов кыттыбыта конференция иэ хоһоонун өссө дириҥэттэ.

Интернат-оскуола директора П.Н. Калачев киирии тылын кэнниттэн олимпиец үөрэппит учуутала, «Бочуот Знага» орден кавалера, учууталлар Бүтүн Союзтааҕы III съездтэрин делегата Е. С. Лукина, Саха АССР спордун маастара Д. Д. Эверстов, оскуола үөрэнээччилэрэ Эрхим Макаров, Айаал Семенов, Петя Захаров, Саха АССР үтүөлээх тренерэ Р. В. Неустроев уо. д. а. бэйэлэрин санааларын эттилэр. «Саҥа олох» хаһыат үлэһитэ М. Н. Сидорова кинигэни ырытыыта ордук улахан сэҥээриини ылла. «Билсиҥ: «Олимпаҕа айан» кинигэ геройдара» диэн стенд дьон болҕомтотун тарта. Конференция кыттыылаахтара кинигэ ыччаты иитэр суолталааҕын, тустуунан дьарыктаныр киһиэхэ уонна тренерэ илиниттэн араарыллыбат кинигэ буолуон сөптөөҕүн бэлиэтээтилэр.

М. КАЛАЧЕВА,
киин библиотечнай система директора.

БИҺИЭХЭ ЭППИЭТТИИЛЛЭР

Хаһыат бу дьыл тохсуньу 17 күнүнээҕи нүөмэригэр Бахсы нэһилиэгин Толоон бөһүөлэгин тэк үлэ ветерана, пенсионер Я. Егоров «Сэрэдээх туруорсаллар» диэн тобулаах критическэй суруга бэчээттэммитэ уонна дьаһал ылыыга райсовет исполкомугар ыытыллыбыта. Ити суругга ыйыллыбыт чахчылары туоратыыга туох дьаһаллар ылыллыбыттарын хаттаан ыйытыыга райсовет исполкомун секретара таб. Т. П. ПОСЕЛЬСКАЯ маннык эппиэти биэрдэ:

«Толоон бөһүөлэгин олохтоохторун ити туруорсууларыгар райсовет исполкома эппиэти миэстэтиитэ биэрэ турар. Оҕу тэҥэ райсовет сессиятыгар ити боппуруоска туох быһаарыы ылыллыбытын оҕно сылдьыбыт «Мүгүдэй» совхоз уонна Бахсы сельсоветын исполкомун салайааччылара истэн тураллар. Толоонго туспа сельсовет тэриллэрэ, билиҥҥи кэмҥэ олохтоох Советтары уларыта тутуу сибээстээн, кыаллыбата чуолкайдык быһаарыллыбыта.

Сүөлү совхоз, нэһилиэк бэйэлэрин күүстэринэн боппуруос быһаарыллан турар, аналлаах бэлэмэ олоҕуллан кэлләҕинэ, почтаны тутар пуун үлэҕэ киириэхтээх».

Бүгүн—Мелиоратор күнэ

Быһаарыллыбатах боппуруостар үгүстэр

Бэс ыйын бастакы сүбүлэ — Мелиоратор күнэ.

Оройуонтан мелиоративнай үлэлэриттэн иккиэн хорсуо — «Якутводмелиорация» холбоһук Чурапчытаабы 3 №-дээх ПМК-та уонна түөлсүтэр, куурдар системалары үлэлэтэр управление учаастага дьарыктаналлар. Кэлин киниилэр үлэлэрэ-хамнастара лаппа тубуста. Аҥардас аастыбыт ыйга «Бурхаанай», «Дүйаан», «Боччоҕоччу», «Ньиҥьили», «Чурапчы» системалара үлэлэ шиллэриллибиттэрэ. Бааһына уонна ходуһа сирдэрин туһаран оноруута амнэ кырата суох үлэ ыытыллар.

«Якутводмелиорация» ПМК-та—65 үлэһиттээх, сөп буолар техникалаах, балачча улахан базалаах кырата суох тэрилтэ. Ханыык баҕарар үлэ кадрдартан тутулуктаах. ПМК урукку салайаачыта Р. А. Филиппов надо боппуруоһун мэлдьи болҕомто кинигэр тутпута. Оччотооҕута ССКП райкома ПМК үлэтигэр эбэх өрүттээх көмөҥ оноороро. Кэнники кэмҥэ специалистарбытын араас муннаҕыттан, командировкаларыттан үлэттэн аралдьытыы түбэлтэлэрэ үксээн эрэллэр. Икки өрүттэн сөпнөөн, бинир сүбэнэн үлэлиэххэ баар этэ. Билигин ордук улахан тракторларга үлэлиир механизатордарбыт тиийбэттэр. Бу боппуруоһу бэйбит арэ күүспүтүнэн өтөрүнэн быһаарыа суохпут.

Үлэҕэ бинир улахан мэһэйдэр үрдүк тэрилтэлэрбитигэр тахсыбыт улаханнаалар буоллулар. Былыр «Якутводмелиорация» холбоһукка урукку «Якутмелиоводстрой» трест уонна түөлсүтэр, куурдар системалары үлэлэтэр управление холбоспуттара. Санга холбоһук начальника буруйга-сэмэҥэ тардыллан үлэлиттэн уурайыыта даҕаны үлэни-хамнаһы сүрүннэһиигэ охсуулаах буолбута саарбаҕа суох.

Сорох боппуруостар (экстырыйаалынан, умалыгынан уонна техникаттан хаччыйыы, тутуулуу үбүлэһии) кэмигэр быһаарыллан испэттэр, аҕалбэх сүүрүүнэн-көтүүнэн быһаарыллаллар. Үөһээки тэрилтэ биһиги туруорсар боппуруостарбытынан кэнники кэмҥэ боччумнаахтык дьарыктамматын сыл саҕаланыаҕыттан тэрилтэбитигэр холбоһук ТБ-та инженерэ эрэ кэлэ сылдьыбыт холобуруттан коробут. Миэстэҕэ тиийэн кэпсэтэн көрдөххө, боппуруоһу быһаарыахха айылаах киһи көстүбэт, барыта бэйэ-бэйэлэригэр колборутуһаллар. Холобур, быйыл буор быһыттары оноруурга, атын да буор үлэлэригэр 102 тыһ. солк. былааны тиэрдэн бараннар, кинилэрэн үлэлэһии боппуруоһун быһаарбатылар, быһаччы совхозтаргытын кытта дуогабардаһыг диллэр. Оройуон бинир да совхоһа бу үлэлэргэ үптэрэ суох, дуогабар түһэрсибэттэр. Бара сатаан Мырыла карьерыгар үлэлиргэ райсовет исполкомутар көрдөһүү сурук киллэрбиппит да, бачаагыга диэри быһаарылла илик. Онон үлэ көрдөһөөччүлэргэ кубулуйдубут.

Төһө да маннык усулуобуйаҕа олордорбут, ПМК ааспыт квартал былаанын толорбута. Ол эрээри үлэһиттэрбит иккилии-үстүү ыйдаах хамнастарын ыла иликтэр. Ол—үрдүкү тэрилтэ алын тэрилтэлэр ааспыт сыллааҕы кордөрүүлэрин быйыл куотан иннилэрин коэффициеныыан хонтуруоллаахын балаһыанньатын киллэрбиттэн. Былырыын ПМК уу хаһаайыстыбатын алта объектар 1 мэл. 169 тыһ. солк. үлэни толорбута. Ол иһигэр бэйэ күүһүнэн 913 тыһ. солк. тутар-таҥнар үлэ ыытыллыбыта. Оттон быйыл баара-суоҕа үс объекка үлэлиибит, бэйэ күүһүнэн 450 тыһ. солк. үлэ толоруллара былааннанар. Сыл биэс ыйыгар 342 тыһ. солк. үлэ толорулунна. Ол иһигэр бэйэ күүһүнэн—220 тыһ. солк. Дьэ уонна былырыыҥҥы кирбиини хайдах аһарыахха сөбүй?

Саха сирин усулуобуйатыгар бастакы уонна иккис кварталларга уу хаһаайыстыбанай үлэлэр ыайан ыытыллыбаттар. Оттон, балаһыанньа быһыытынан, үлэ оногоро таһаарыыта хамнаһы хаһан барарар куотан иҥиэхтээх. Үрдүкү тэрилтэбит дьиҥнээх усулуобуйаны аахсыбакка, дьэ итини тутуһар, үлэһиттэрэ хамнаһа суох олордор.

Техника ортуҥэн балайда күүһүрдүбүт буолан баран, базабыт онно, ситэ эпиэттээбэт. Бинир кыра-ныйыннары тэпсэр. Ходуһалар үүрүүлэрэ сылтан сыл молтоон иһэр.

ССКП КК кулун тутардаары Пленумутар совхозтар иннилэриттэн уонна ис суоллары оноруута кэлэр сылларга элбэх үй көрүүлэрэ быһаарыллыына. Онон совхозтар эрдэттэн быраныактыыр-сметнай документаннары оноторон, үбүлэһиини ситиһэллэрэ буоллар, биһиги сылга кырата 100-200 тыһ. солк. үлэни холбутук толоруохпутун сөп.

Ходуһа үүнүүтүн үрдэтиигэ элбэх сыллаах отуу ыһыы быһаарар оруоллаах. Ыаллыы оройуоннарбыт холобурдарыттан коробут. Биһиги да алдьаммыт, туһаныллыбат сирдэрбитигэр от ыһыахха уонна күрүөлүөххэ баара. Онуоха совхозтар ыаллыы Мэҥэ-Хаҥалас, Амма, Уус-Алдан оройуоннарыгар сылдьан опыт атастаһаллара наада. Ыраата барбакка, «Мындаҕайы» совхоз Болугурдаары отделениетыгар хаһыс да сылын элбэх сыллаах от сиэмэтин үүнэрэннэн дьарыктанар Д. М. Ноев опытын үөрэтэн көрүү, ону тарҕатыы да улахан хамсаһыны оногоро этэ. Ол иннитэн ОАПХ салаатата миэстэҕэ тиийэн хас биирдии совхозтан бу саскыллаах үлэнэн дьарыктаныахха - сөптөөх кадрдары сүүмэрдэн киэҥ кэпсэтиини ыытара наада диэн саныыбын.

Биһиги Сахабыт сирин ходуһатын почватын туһалаах арааҥата олус чараас, алдьанымтыа. Онон сир оноһуутугар үчүгэй боламнаах кадрдар үлэлиэхтээхтэр, ханыык сир ханыык технологиянан оноһуллуохтааҕын ааҕаран ойдүүр буолуохтарын наада. Ходуһалар уратыларын оноһуллар быраныактарга киниилэр чуолкайдыахтаахтар. Минеральнай уоҕурдуу үүнээйиҥэ улахан кодьүүстээх. Маныаха уоҕурдуу көрүүнүн, дозатын таба быһаарыахха наада. Оногон таһаарыллар бородуукчуйа туох да буортута суох буолуутун хаччыйыы—сир үлэтин специалистарын сүрүн соруктара. Бу эмиэ учуоттаныахтаах.

В. МАКАРОВ,
«Якутводмелиорация» ПМК-тын кылаабынай инженерэ.

Эһигини хайдах хааччыйалларый?

Дьоҥҥо үтүөнү оноороччулар

Одьулуунааҕы Өгө дьиэтин наставнига Варвара Степановна Сторожева араҕас солко саха былааччыйатын тиэ олорор. Сотору буолаат, оптуоатын киэпкэ кэтэрдэн көрөр. Инстэньэҥ имигэс, үөрүйэх тарбахтара былааччыйа дьоҕдьуурун, халадаайын бэрт кыра да туоратаһыннарын була охсор. Ону Якутскайдаары 8 №-дээх профессиональнай-техническэй училищеттан практикаҕа кэлэ сылдьар эдэр инстэньэҥнэр Марианна Федорова уонна Марина Абрамова болҕомтолоохтук көроллор.

—Биһиги бу бэс ыйыгар практикабыт бүтэр. Идэбитин собуҥэтибит. Манна, Одьулуунтан, үлэлии кэлиэхпитин баҕарабыт,—дэһэллэр кыргыттар. Аҕа саастаахтар да киниилэри «кыргыттарбыт» диэн ыраахтан аатталыллар. Атын массыынаҕа инстэнэ олорор М. С. Диодорова—идэтинэн атах таҥаһын тигээччи. Билигин, сакаас элбэҕэн, инстэньэҥ буолбут. Үлэһиттэр бары хастыы да идэни баһылыырга дьуоҕуһаллар эбит.

—Инстэньэҥ тиийбэт. Бэйиэ буолуохтаахпытын иккиэбит эрэ. Биирдии инстэньэҥ ыйга ортотунан 300-түү солк. үлэни толорор. Ол иэдэйиэннэ наадыйыытын толуйбат. Мин дуогабардаһан ыйга 200 солк. былаанна үлэлиибин. Онон ити кыргыттарбыт биһиэхэ калаллаҕа олус наада,—диэр Варвара Степановна.

Инстэньэҥнэр оноторуннэн туһаныан баҕалаах, кырдьык, элбэх. Киниилэр чараас былааччыйалар араастарын сэргэ көстүүмнэри, плащтары, куртканы эмиэ тигэллэр, тастыыллар. Сакаатан санга фасоннары баһылыырга, тигии хаачыстыбатын туһаарарга дьулуурдаахтар. Сотору-сотору Чурапчыҥа буолбут моданы кордоруугэ бу Өгө дьиэтэ уонтан тахса араас фасонунан ыытыыбыта. Олор истэригэр эдэр кыыс плана, таһаҕастан былааччыйа, күн ахсын кэтэргэ аналлаах костүүм баалара. Билигин сахалыы национальнай таҥас модатын көрдөрөргө боламнаҕалэр.

—Олунньуттан хаһаайыстыбаннай ахсаанҥа киирбиппит. Мин хамаһым инстэньэҥнэр хамнастарыттан быһаччы тутулуктаах. Клиент, собуҥэбэтэҕинэ, төһө баҕарар конвертөрөр. Букатын да ылымыан эмиэ сөп. Биһиэхэ билингитэ оннук түбэлтэ суох. Тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин хааччыйыыга улахан болҕомто уурулар. Киниилэргэ аналлаах спец-таҥастары уочарата суох тигэбит,—диэр кыргыаччы Альбина Семеновна Дьячковская. Киниэхэ комбинат дефицитнэй таҥастары ыытыы-малаан биэрэр. Ону буорту гыммакка сатабыллаахтык туһаныы эмиэ мастерстваны эрэйэр.

Өгө дьиэтин атын сыаҕынан атах таҥаһын тигэр сыах буолар. Манна үөһэ ахтыллыбыт Марфа Семеновнаны сэргэ Василий Николаевич Васильев үлэлиир

СПАРТАКИАДАҔА БЭЛЭМ ХАЙДАҔЫЙ

Оройуон олохтоохторун бүттүүннэрин биир күүстүүлээх кэрэ-бэдиэ түгэннэрэ—сайыҥҥы спартакиада буолара хонон турдах ахсын чугаһаан иһэр. Спартакиаданы ыытыыга быйыл үгүс уларыйыылар киллэриллиннилэр. Ол туһунан биһиги корреспондеммит профсоюзтар добровольнай спортивнай-физкультурнай обществолорун оройуоннааҕы советын председателэ Е. В. Пудовы көрсөн бэсиэдэлэстэ. Маннан аллара ону бэчээттиибит.

—Егор Васильевич, сайыҥҥы спартакиада Одьулууҥҥа ыытыллар буолбута үгүстэри интэриэһиргэтэр. Итиннэ дьаһал тоҕо ылылынна?

—1992 сыллаахха биһиги оройуоммутугар тыа сирин спортсменнарын IV оонньуулара ыытыллара былааннанар. Онно республика 32 оройуонун күүстээхтэрэ, быһыйдара кэлэн күрэс былдьаһыахтара. Киин стадиоммутун онно бэлэмнээн реконструкция ыытан эрэбит. Барыта 21 тыһ. солк. суумалаах бырайыактыыр-сметнэй докумуоннар оҥоһуллан сылдьаллар. Быстахтык ыллахха, саҥалыы таһаах трибуна, спортивнай көрүҥнэринэн сектордар, сүүрэр суол, о. д. а. оҥоһуллуохтара. Аркабыт эмиэ саҥардыллыаҕа.

Онон үс сыл устата оройуон сайыҥҥы спартакиадалара тыа сирдэригэр ыытыллыахтара.

Совхозтартан сайаапкалар киирбэтэхтэрэ. Онон кэрэн ССКП райкомун бюрота кэлэр сыллаах сайыҥҥы спартакиаданы Субуруускай аатынан, оттон кэлэрэ Эрилик Эристиин аатынан совхоздарга ыытарга быһаарда.

—Онон быйылгы спартакиада Карл Маркс аатынан совхозка ыытыллара чуолкайданнаҕа дии. Онуоха бэлэмнэнии үлэ тоҕо ыытыллары́й?

—Одьулууннар спартакиада кинилэргэ ыытыллыахтааҕын кыһыҥҥыттан билэр этилэр. Онон үлэ эрдэттэн барбыта. Субу сотору ыам ыйын 11 күнүгэр, нэһилиэнньэ уопсай мунньаҕар бу боппуруос эмиэ дьүүллэһиллибитэ. Нэһилиэк кырдьаҕастара 11 тыһ. солк. суумалаах киин трибунаны, онно сыһыары киоскалары тутан бүтэрдилэр. 13 №-дээх СПТУ Аҕа дойду сэриитигэр баран өлбүт буойуннарга анаан обелиһы саҥардыы үлэтин ыытар. Онуоха үөрэнээччилэр өртөлөрүгэр конкурс биллэриллэн үлэ бэрт көхтөөхтүк саҕаланна. Эмиэ кинилэр үгүс үлэтэр площадканы оҥороллор. Ат сүүрэр ипподромугар күрэхтэһии үгүс аттара—велосипедынан күрэхтэһии, волейбол, 25 эталлаах эстафета, дьэ кэргэн кросса ыытыллыахтаах. Элбэх үлэ барыахтаах. Быстахтык ыллахха, радио киллэриэххэ, олбуору саҥардыахха наада. Улахан үлэ бөһүөлэк киин уулуссатын, Дириҥ суолуттан Одьулууҥҥа арахсар суолу оҥорууга күүтэр. Итиги үп-харчы баһаарыйа. Совхозтар салайааччылара кинилэргэ эмиэ уопсай күүһүнэн кэмэ оҥоһуллуохтааҕын өйдөөн-саҕааҥ, харчынан бирикэ сөптөөхтүк наада. Холобур, биирдии совхоз 20-лии тыһ. солк. биэрдэҕинэ, суолу-тутар өрөмүөннүүр учаастак оҥорон биэрэргэ бэлэм. Итигиттэн атын үлэлэргэ сөп буолар үп баар диэххэ сөп. Улахан кэмэ тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин профсоюза биэрдэ—30 тыһ. солкуобайы, Оройуон сельсовет исполкомо 15 тыһ. солк., Карл Маркс аатынан совхоз бэйэтэ 10 тыһ. солк. биэрдилэр.

—Спартакиада күрэхтэһиилэригэр туох уларыйыылар киллэриллилэр?

—Нэһилиэнньэ үгүс араҥатын тардар сыалтан спартакиада үс бөлөххө араарен күрэхтэһиини ыытарга быһаардыбыт. Онон урукку өттүгэр оройуон спортивнай чиэһин чаҕылыннарар хайдыык комүскээбит спортсменнарбыт оонньууларын эмиэ көрүөхпүт. Сэттэ күрүөҕэ былаһыаныйа оҥоһуллан «Саҥа олоххо» таһаарыллыбыта. Итиччэтигэр совхозтартан 100-түү спортсмен кыттыаҕа.

—Итиннэ судьуйалары эптэххэ күрэхтэһээччи да балачча буолсу. Аны концерка кыттар дьону эбиэххэ. Итиччэ элбэх киһини аһатыы, хонноруу боппуруостара хайдах быһаарыллыыннылар?

—Спортсменнар уонна культурнай дьаһалларга кыттааччылар барыта 1200 киһи буолуо диэн сабаҕалыыбыт. Спортсменнар уонна судьуйалар одьулууннар урукку ыһыахтыыр сирдэригэр балаакканан түһүөхтэрэ. Онно сынньанарга толору усулуобуйа баар: үҥкүүлүөхтэрин, волейболлуохтарын, футболлуохтарын да сөп. Электричество эмиэ киллэриллибитэ.

Ас-үөл боппуруоһа туһааннаахтары кытта эмиэ кэпсэтиллээ турар. Совхозтар түһүлгэҕэ астарын—кымыстарын, эттэрин бэйэлэрэ илдьэ кэлиэхтэрэ. Оройуоҥҥа баар общественнай аһылык тэрилтэлэрэ атыы-эргиэн тэрийиэхтэрэ. Одьулуун дьахталлара агитзаналарын хайдыһан ыалдьыттарга анаан ас астыаһыннар туруннулар. Ол эрээри ити да барыйбытын хаачыһарга кыра буолуоҕа. Онон дьахталлар комитеттара бу үлэҕэ ылсыахтарын, атын да нэһилиэктэн кэлээччилэр бэйэлэрин кытта ас астаан аҕалан атыылыахтарын наада.

—Үгүстэр культурнай дьаһаллары интэриэһиргииллэр...

—Спартакиада бэс ыйын 17—18 күннэригэр ыытыллыаҕа. Ый 16 чыыһылатыгар спортсменнар мустуохтара. Ити күн Одьулуун уонна Сылан Культуратын дьиэлэрэ биэчэр тэрийиэхтэрэ, «Кэхтибэт талааннар» диэн дьаһалы оройуон ветераннара ыытыахтара. Бэс ыйын 17 күнүгэр оройуон эдэр талааннара уонна вокальнай-инструментальнай ансамбллар «Үрүҥ түүннэр» диэн түүҥҥү концерды биэриэхтэрэ. Хайахсыттааҕы Культура дьиэтин дискотеката биэчэр ыытыаҕа. Бүтэһик күн оройуоҥҥа аан бастаан «Үрүҥ Уолан—89» диэн конкурс ыытыллыаҕа. Ол туһунан «Саҥа олоххо» эмиэ суруллан турар. Хатылытааҕы Культура дьиэтин уус-уран самодеятельноһа кыттыаҕа. Итилэри сэргэ спартакиада аһыллыытыгар оҕо спортивнай оскуолатын, Одьулуун орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ уонна олохтоох детсад иитиллээччилэрэ спортивнай көрдөрүүлээх хамсаныылары толоруохтара. Спартакиадаҕа кэмитэр мал-сал лотерейата эмиэ оонньонуоҕа. Барыта 30 тыһ. суумалаах буолуоҕа. Улахан сүүйүүлэртэн автомашина, мотоцикл баар буолара сабаҕаланар. Билиитин кэпсэтиитэ ыытыла сылдьар.

—Тиһэҕэр, аҕыйах тэрээһин боппуруоһун туһунан. Оройуон нэһилиэктэриттэн кэлээччилэр бэйэлэрин трансордарынан кэлиэхтэрэ турдаҕа. Оччоҕо транспорт сырыыта хайдах быһаарыллыаҕай? Итини тэҥэ күрэхтэһиилэр хас да бөлөҕүнэн тэҥҥэ ыытыллаллара судьуйалааһыҥҥа элбэх үлэни эрэйэр буолбат дуо?

—Олохтоохтор транспорды бөһүөлэк иһигэр киллэрбэккэ, биир сиргэ түмэргэ туруорсаллар. Ол сөп. Автостоянка миэстэтэ быһаарыллынна. Бэрээдэк баар буоларын наадатыгар общественнай активистар, дружинниктар күүскэ тардыллыахтара.

Судейскай коллегия састааба быһаарыллынна. Агрибуттар бэлэмнэнэ сылдьаллар. Судьуйаларга аналлаах семинардар ыытыллыахтара.

Спартакиада кыайыылаахтара 40-ча киһи сүүмэрдэнэн бэс ыйын 26—от ыйын 2 күннэригэр Якутскайга аан бастаан ыытыллар рабочай спартакиадаҕа кыттыахтара.

Оройуон олохтоохторугар туһаайан маныгы этиэххэ наада: аҕыйах ахсааннаах киһи сүүрэрин-онорорун кэтэспэккэ бары туруҥуоҕуҥ, ким туох кыахтааҕынан үмүрү тутуоҕуҥ. Сорох сирдэргэ, холобур, «Мугудай», Субуруускай аатынан совхозтарга физордар суохтар. Онон спортсменнары бэлэмнээһиннэ тэрийэр комиссия сүрүннүөн наада. Спартакиада үрдүк тэрээһиннээхтик, көхтөөхтүк ыытыллыытыгар партийнай, комсомольскай, профсоюзнай, бары общественнай тэрилтэлэр күүс-көмө буолалларын эрэйэбит.

✦ Үлэһит суруга ✦

ОТТУУР СИР СУОХ

Аһы-үөлү дэлэтиигэ биир төһүүнэн сиэн таба туһаныы, киин быйыҥҥы бириэмэтин үрдэтии буолар. Ол эрээри, кэлин сыллар кураанннаннар, оройуоҥҥа общественнай сүөһүнү сыл таһаарыы айдаана ордук сытыытык туруорулар.

Дьиҥинэн, кырдьыгы кистээбэккэ эттэххэ, кытыы, быстах сирдэр сылы ахсын оттоммокко хаалаллар, сэтиэҕинэн буруллаллар. Көрүү-харыбыы, кыһаммыы суох буолан талаҕынан, сэппэрээтинэн саба үүнэллэр. Билиитин оройуон киинигэр 991 ынах сүөһү, ол иһиттэн 284 ыанар ынах баар. Сельсовет исполкома, госфонд сиригэр диэн баттаан, сыл ахсын 5-6 бугул кэлэр сирин биэрэр. Салаанньа тула орто—совхозтар баһыналара, онон сүөһү мэччийэр сирэ да суох.

Аны совхозтар үүтү, эти туттарар маннытыгар сири биэрэллэр. Онон ыаллар үүттэрин, эттэрин совхозка туттарарга күһэллэллэр, оттон бэйэлэрэ үүтү маҕаһыынтан атыылаһаллар уонна хаһан лимит эт түгэтиллиэр диэри прилавоһы маныырга тиийэллэр. Дьиҥинэн, нэһилиэнньэ ордорунар үүтүн, этин эргиэн тэрилтэлэрин нөҥүө маҕаһыыннарга киллэрэн атыыга таһаарыллыахтаах этэ. Оттон биһиэхэ эт-үүт комбинатын нөҥүө государствоҕа барар, онноҕор комиссионнай эти, арыыны маҕаһыыннартан булбаккын.

Онон совхозтар кытыы, быстах сирдэрин кэтэх хаһаайыстыбаларга уһун болдьохтоох дуогабар быһыытынан арендалыахтарын наада.

В. МАКАРОВ П,
пенсионер.

Ойуур баһаарыттан сэрэниэххэ

Саха сирин территориятын 62 бырыһыанын ойуур ылар. Биһиги тэгэй бааһ хара тыабыт, суугуйуур күөх чараҥнарбыт костүүлүүн кэрэлэр, сытыйан-сымардыйан үүтэйдэр, салгыннын сибиэһэйдэр. Кинилэргэ хамсыыр-харамай, көтөр-сүүрэр ордууланар, хаххалар, тэрүүр-уһуур, талбатынан тааналлыр, дьон сэргэ дуоһуйа сынньанар. Аны сирин аһын, ойуурун промышленнай суолтатын аахан сиппэккин.

Итинник кыайан сыаналаммат баайы, хара ыһыйбыт баҕаар бэрыыттан бары оргүннэн арааччылыыр ытык иэстээхпит. Ол эрээри сорох дьон дьалаҕай туттуулараттан харыйан бэйэлэрэ хамца куохтутук ыытарар төлөнтэ былдьатабыт, хара хоруонан бүрүйтэрэбит. Онуоха бириччиннэн бэрт кыралар буолаллар. Табах тобоҕун, испиискэ тоһоҕоһун умулларбакка мээнэ быраҕыы, күөстэммит сиргэ уоту кэрүүтэ-истиэтэ суох хааллары, ортоһүнү бырабылааны тутуспакка ытыытылыбыттар алдьархайы таһаараллар.

Ааспыт сылга республика үрдүнэн ойуур баһаарыттан 750 түбэлтэтэ таһаарыллыбыта. Ордук маассабайдык Алдан, Верхоянскай, Уус-Майа, Ньурба, Өлүөхүмэ, Мэҥэ-Хаҥалас, Горнай, Үөһээ Халыма оройуоннарыгар буолутааҕыттара. Барыта 10329 тыһ. гектар ойуур уот сиэбитэ. Биһиги оройуоммутугар баһаар 11 түбэлтэтэ тахса сылдьыбыта, ол түмүгэр государствоҕа 6880 солкуобайдаах хоромньу оҥоһуллубута. Олортон биирдэхтарын бириччинэтинэн ортооһун бырааҕылатын тутуһуу суоҕа буолбута. Онно буруйдааҕынан Мындаҕаайы олохтооҕо Д. Е. Диодоров билиниллибитэ. Иккиһин бириччинэтигэр уот. оттон чэйдэн баран умулларбакка барыы буолбута. Онуоха туһаайыылаах буруйдааҕынан Хатылы олохтооҕо Я. Алексеев буолара дакаастаммыта. Кинилэр кытаанах административнай эппиэтинэскэ тардыллыбыттара.

Быйыл Эрилик Эристиин аатынан уонна «Мугудай» совхозтарга ойуур баһаарын үс түбэлтэтэ бэлиэтэннэ. Дьолго, тута дьаһаллар ылылланнар, улахан оһоскуот тахсыбата, 0,3 гектардаах ойуур уокка сиэтилиннэ. Туһааннаах буруйдаахтар эппиэтинэскэ тардыллыахтара. Ордук биһиги тыаҕа сылдьан баһаартан сэрэхтээх буолуу бырааҕылаларын кытаанахтык тутуһуллуохтаах.

Бүдүү сылдьан түргэнник уматыынылаах матырыйааллыан быһаммыт ботуруоннарыннан туттаа кутталлааҕын умнумуохтуун наада. Хойуу, кураалах оттоох, торфалаах сиргэ мас аннытар уоту оттуллуо, тыаҕа тоҕуллубут бөҕү уматыллыа, түргэнник уматыннтыа веществолары итэриллибит матырыйааллары мээнэ быраҕыллыа, көҥүлэ суох оттооһун ыытыллыа суохтаах. Чэй оргутуммут, күөстэммит кэнниэ умулларыллыахтааҕын хайаан даҕаны өйдүөххүүт.

Сааскы оттооһуну ыыппыт сирдэргитин, делянкаларга мутук уматыллыбыт миэстэлэри иккистээн чинчийэн көрөргүтүн, баһаар көрдүгэнин умулларыгытын умнуман.

Өскөтүн тыаҕа, хонууга сылдьан баһаар көрдүгэнин көрдөххүтүнэ, тута умуруорар дьаһаллары ылыахтаахыт, кыайтарбат түбэлтэҕитэр чугастааҕы бөһүөлэктэргэ, лесхоз, милиция үлэһиттэригэр биллэрэргитин умнумаан, айылҕа баайын-дуолун баһаартан харыстааҥ!

А. ИВАНОВ,
райсовет исполкомун исдымалаҕа отделын баһаарынай инспекцияҕа инспектора.

Сайылык оҕолоро.
П. Оконешников фотоэтюда.

ХАРЫЙА

Хойуу тыа быыһыгар
Харыйа үүммүт,
Кыһыннары, сайыннары
Күөрэн турбут.

Халлааҥҥа харбаһа
Улааҕан иһэҕин,
Хатынгыгын сэттиһэн
Хаамсарга дылыгын.

Кэрэ айылҕаҕа
Киэргэл буолаҕын,
Кыһылтыы тымныыны
Кыйдыырга дылыгын.

Туйаара НИКОЛАЕВА,
VII кылаас.
Мырыла.

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Күндү оҕобут, ийэбитин, эбэбитин ПОПОВА Любовь Григорьевнаны 55 саһыгар туолбутунан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Киниэхэ кытаанах доруобуйаны, уһун дьоллоох олоҕу баҕарабыт.

Ийэтэ, кэргэнэ, кыргыттара, уолаттара, кийииттэ, сиэннэрэ.

Редактор П. И. ПОПОВ.
НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор —21-332, отделы—21-285, общий—21-505.
«САҤА ОЛОХ» («НОВАЯ ЖИЗНЬ») —орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж—4157 экз.
Чурапчинская районная типография Госкомиздата ЯАССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».
№ ЗАКАЗА 66.